

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

Електронне видання

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»**

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

**Харків
2022**

Програма навчальної дисципліни «Історія держави і права зарубіжних країн» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право» / уклад.: Є. О.Васильєв, С. І. Власенко. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2022. 18 с.

У к л а д а ч і : Є. О. Васильєв,
С. І. Власенко

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2022

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
історії держави і права
України і зарубіжних країн
(протокол № 4 від 03.12.2021)

Модуль I. Предмет історії держави і права зарубіжних країн, держава і право стародавнього світу й середніх віків

Предмет науки «Історія держави і права зарубіжних країн» та її місце в системі юридичних наук.

Методологія історії держави і права зарубіжних країн. Загальнолюдські і загальнодемократичні цінності в історії держави і права зарубіжних країн. Огляд літератури з історії держави і права зарубіжних країн. Основні теоретичні напрямки історико-правової науки. Періодизація курсу історії держави і права зарубіжних країн.

Держава і право стародавнього світу

Держава і право Стародавнього Сходу

Загальні закономірності виникнення держав Стародавнього Сходу, ключові риси їх державного ладу. Поняття «східна теократія», її основні елементи. Утворення держави в Єгипті. Стародавній Вавилон та інші міста-держави Месопотамії. Державний лад давньосхідних Індії та Китаю. Виникнення й розвиток давньосхідного права, його зв'язок із релігією. Джерела права: Закони царя Хаммурапі, Закони Ману, Фацзін. Конфуціанство і легізм Стародавнього Китаю.

Правове оформлення соціальної диференціації в давньосхідних державах. Давньосхідна община. Кастовий лад у країнах Стародавнього Сходу: авілум і мушкенум Стародавнього

Вавілону, система варн Стародавньої Індії. Правове становище рабів. Право власності. Особливості права власності на землю у країнах Стародавнього Сходу. Правове регулювання договірних відносин. Особливості договору позики в Індії й Вавилоні. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання. Судовий процес.

Держава і право античного світу

Виникнення давньогрецьких держав Афіни і Спарта, особливості їх державного ладу. Реформи Тезея в Афінах. Синоїкізм. Реформи Солона і Клісфена. Демократизація державного ладу Афін у V ст. до н. е. Центральні органи Афінської держави: народні збори, рада п'ятисот, геліея, ареопаг. Занепад афінської демократії. Військово-аристократичний характер політичної організації Спарти, органи влади: архагети, герусія, народні збори. Ефорат. Джерела права: Закони Драконта і Солона в Афінах, Закони Лікурга у Спарті. Правове становище населення, статус ілотів Спарти. Власність й обмеження в розпорядженні нею. Право зобов'язань. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання.

Виникнення Римської держави, періодизація її розвитку. Реформа Сервія Тулія. Встановлення аристократичної республіки. Передумови переходу від республіки до імперії. Диктатура Сули. Перший і другий триумвірати. Зміни в державному ладі Риму в період принципату й доміанату. Реформи Диоклетіана й Костянтина. Судоустрій. Поділ імперії на Західну і Східну. Падіння Західної Римської імперії.

Основні етапи розвитку римського права: найдавніший, класичний і посткласичний періоди. Поділ права на публічне і приватне. Джерела римського права. Квіритське (цивільне) право. Закони XII таблиць. Едікти магістратів. Преторське право. «Право народів». Імператорські конституції. Роль римських юристів у правотворчості. Правовий статус особи за римським правом, його елементи. Патриції та плебеї. Форми шлюбу і правове становище жінки у шлюбі. Правове становище рабів у Римській державі. Пекулій та колонат. Право власності та інші речові права. Класифікація речей. Способи набуття й захисту права власності. Права на чужі речі (сервітут, узус, узуфрукт, суперфіцій, емфітевзис). Підстави виникнення зобов'язань. Класифікація договорів. Договір

позики і позички. Злочини і покарання за римським правом. Еволюція форм цивільного процесу: легісакційний процес, формулярний і екстраординарний.

Держава і право середніх віків

Формування феодальної держави і права у країнах Європи

Основні закономірності виникнення й розвитку феодальної держави і права в Європі. Феодальне право на землю, феодальна ієрархія. Сутність сюзеренітету-васалітету. Форми селянської залежності. Етапи розвитку феодальної держави. Ранняфеодальна монархія. Виникнення держави у франків. Держава франків при Меровінгах і Каролінгах. Королівська влада і центральні органи управління. Адміністративні й судові права феодалів. Реформа Карла Мартела. Розпад франкської імперії й утворення феодальної держави в Німеччині і Франції. Верденський договір 843 р. Виникнення держави в англосаксів, зародження місцевого самоврядування. Нормандське завоювання 1066 р. Англії, його значення для подальшого суспільного й політичного розвитку країни. Реформи Генріха II. Посилення королівської влади в Англії. Утворення «Священної Римської імперії» в Німеччині. Політична децентралізація Франції й Німеччини. Утворення феодальної державності у південних і західних слов'ян. Джерела ранньфеодального права. «Варварські правди». Французькі збірники кутюмів. Саксонське і Швабське зеркала в Німеччині. Болгарський «Закон судний людям» 865 р. «Польська правда». Розвиток королівського законодавства. «Книга страшного суду». Злочини і покарання. Обвинувально-змагальна форма процесу і розшуковий (інквізиційний) процес.

Станово-представницька монархія у країнах Європи

Формування трьох основних станів: духовенства, дворянства і городян. Суспільно-політична боротьба в Англії в кінці XII – на початку XIII ст. Велика хартія вольностей 1215 р.

Утворення англійського парламенту. Організація місцевого самоврядування й еволюція судової системи в Англії. Політичне об'єднання Франції й посилення королівської влади. Генеральні штати, їх структура, компетенція. Центральне і місцеве управління Франції. Збереження політичної роздробленості феодальної Німеччини. «Золота булла» 1356 р. і її реакційна роль. Станово-представницька монархія в Чехії й Польщі. Виникнення і розвиток міст. Боротьба за міське само-врядування. Міські республіки: Генуя, Флоренція, Ганзейський союз. Цехи і гільдії. Братства. Суд.

Абсолютна монархія в країнах Західної Європи

Соціально-економічний розвиток країн Західної Європи у XV–XVII ст. Зародження абсолютизму. Зростання буржуазії. Класичний абсолютизм Франції. Реформи кардинала Рішельє. Правління Людовіка XIV і створення бюрократичного апарату. Накази в «запечатаних конвертах». Організація постійної армії й поліцейської служби. Суд. Незавершений характер абсолютизму в Англії. Взаємовідносини короля і парламенту. Таємна рада і Зоряна палата. Міське само-врядування. Особливості військової організації. Судова система. Селянська війна 1525 р. у Німеччині. Збереження політичної роздробленості Німеччини. Князівський абсолютизм. Піднесення курфюрстів.

Основні риси феодального права у країнах Західної Європи. Партикуляризм. Статутне право. «Кароліна» 1532 р. у Німеччині. Французький ордонанс 1670 р. Канонічне право. Римсько-католицька церква у країнах Західної Європи. Інквізиція. Розвиток міського права. Статути вільних міст, цехів і купецьких гільдій. Магдебурзьке право. Рецепт римського права в Західній Європі. Особливості феодального права Англії. «Загальне право» і «право справедливості». Статутне право. Класифікація злочинів за англійським правом. «Криваве законодавство» періоду абсолютизму.

Феодальна держава і право у країнах Азії та Африки

Основні закономірності виникнення й розвитку феодальної держави і права Азії й Африки. Традиційний характер суспільно-політичного життя і форм держави. Вплив релігії на

соціальну й політичну структуру. Перехід до феодалізму в Індії й Китаї. Виникнення феодального суспільства і феодальної держави в Японії. Імператорська влада в Китаї. Державний лад феодальної Індії. Делійський султанат. Державна структура імперії Великого Могола. Державний лад ранньофеодальної Японії. Імператорська влада. Встановлення сьогунату. Органи центрального і місцевого управління. Утворення Арабського халіфату, організація державної влади. Арабські завоювання в Західній Європі. Кордовський халіфат. Середньовічні держави Африки: Гана, Малі, Сонгай, міста-держави Хауса. Джерела й основні інститути феодального права країн Азії. Особливості становлення й розвитку мусульманського права, його джерела. Коран. Сунна. Іджма. Право власності. Види договорів. Шлюбно-сімейне право. Злочини і покарання. Право середньовічних африканських держав.

Модуль II. Держава і право нового часу

Зміни в державному ладі провідних країн світу в період Нового часу

Основні закономірності переходу від феодального ладу до буржуазного. Різноманітність шляхів і форм утвердження буржуазної державності і буржуазного права. Причини і передумови буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці. Основні завдання буржуазних революцій, їх рушійні сили. Підсумки і наслідки буржуазних революцій в Англії, Франції, Німеччині і Північній Америці.

Формування буржуазної держави в Англії

Буржуазна революція 1640–1658 рр. в Англії. Політичні течії в революції. Довгий парламент. Три етапи революції. Встановлення конституційної монархії. Перерозподіл власності. Проголошення республіки. Протекторат Кромвелля. «Знаряддя управління» 1653 р. Система органів влади й управління за часів протекторату. Військова диктатура Кромвелля. Реставрація Стюартів. Формування буржуазної конституційної монархії в

Англиї. «Славна революція» 1688 р. Білль про права 1689 р. і Акт про облаштування 1701 р. Основні принципи британського парламентаризму. Оформлення державного механізму буржуазної конституційної монархії. Конституційні прецеденти в Англії. Утворення Сполученого Королівства Великої Британії й Північної Ірландії. Виборчі реформи 1832 р. і 1867 р. Консерватори (торі) і ліберали (вігі). Подальший розвиток державних структур. Реформи місцевого самоврядування. Судова реформа 1875 р. Основні зміни в політичній системі Англії в останній чверті XIX ст. Колоніальні володіння Англії. Організація управління колоніями. «Завойовані» колонії й «переселенські». Домініони. Акт про дійсність колоніальних законів 1865 р. Імперські конференції. Акти про управління Індією. Акт про Британську Північну Америку 1867р.

Утворення Сполучених Штатів Америки й їх державно-правовий розвиток у XIX ст.

Революція 1775–1787 рр. у Північній Америці. Початок війни англійських колоній за незалежність. Лоялісти. Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки 1776 р. Другий етап революції. Статті конфедерації і вічного союзу 1781 р. Мир з Англією 1783 р. – початок третього етапу революції. Повстання Д. Шейса. Розробка і прийняття Конституції США 1787 р. Білль про права 1791 р. Розвиток США наприкінці XVIII ст. – у першій половині XIX ст. Громадянська війна 1861–1865 рр. Законодавчі акти уряду А. Лінкольна: Гомстед акт 1862 р. і Прокламація про звільнення рабів. Перемога Півночі. Реконструкція Півдня. Еволюція державного ладу. XIII–XV поправки до Конституції США. Зростання централізації. Посилення ролі Верховного Суду США. Еволюція державного ладу США у другій половині XIX століття. Конгрес. Президент США. Місцеве управління. Збройні сили. Поліція. Судова система США.

Формування буржуазної держави у Франції

Велика французька революція 1789–1794 рр. Державно-правові ідеї Вольтера, Ж.-Ж. Руссо, Ш. Монтеск'є. Три основні етапи революції. Установчі збори. Декларація прав людини і

громадянина 1789 р. Конституція 1791 р. Втілення принципу розподілу влади. Законодавство конституціоналістів. Жирондистська республіка. Диктатура якобінців. Революційний уряд. Конвент і його комітети. Революційний трибунал. Армія. Соціально-економічні заходи якобінців. Аграрне й робітниче законодавство. Переворот 9-го термідора і термідоріанська реакція. Конституція 1795 р. Уряд Директорії. Переворот Наполеона Бонапарта 18 брюмера (1799 р.). Конституція 1799 р. Консулат. Імперія Наполеона I. Створення централізованого бюрократичного апарату. Основні риси бонапартизму. Реставрація монархії Бурбонів. Хартія 1814 р. Липнева революція і Хартія 1830 р. Революція 1848 р. і проголошення Другої республіки. Конституція 1848 р. Державний переворот Луї Бонапарта (1851) і Конституція 1852 р. Державний лад Другої імперії. Армія і поліція в системі бонапартизму. Революція 18 березня 1871 р. Проголошення Паризької комуни. Декларація «До французького народу» 19 квітня 1871 р. Державний лад Паризької комуни, принципи її організації. Соціально-економічні заходи Паризької комуни. Виникнення Третьої республіки у Франції. Партії і політична боротьба після загибелі Комуни. Конституційні закони 1875 р. Судова система Франції у XIX ст. Розвиток французької колоніальної імперії після Великої французької революції. Організація управління колоніями. Реформа управління Алжиром.

Зміни в державному ладі країн Центральної й Південно-Східної Європи у XIX ст.

Буржуазна революція 1848–1849 рр. у Німеччині, її причини й передумови. Революційні виступи в Австрії й Пруссії. Франкфуртський парламент і Конституція 1849 р. Об'єднання Німеччини через Пруську монархію. Створення Німецької імперії, її державний лад за Конституцією 1871 р. Панування Пруссії в Німецькій імперії. Дуалістична монархія в Австро-Угорщині. Становлення національних держав у Південно-Східній Європі. Утворення Румунського королівства.

Конституція 1866 р. Виникнення Сербської держави. Утворення Болгарської держави. Тирнівська конституція 1879 р.

Іспанська й португальська колоніальні імперії у XVII–XIX ст.

Колоніальні завоювання в Латинській Америці. Конституційна нестабільність в Іспанії та її колоніях. Буржуазні революції в Іспанії у XIX ст. Конституції Іспанії 1812 р., 1837 р., 1845 р., 1869 р. і 1876 р. Каудилізм. Португальська революція 1830 р. Розвиток латиноамериканських держав у XIX ст. Визвольна війна 1810–1826 рр. Встановлення монархії у Бразилії. Конституція 1824 р. Проголошення республіки в Бразилії у 1889 р.

Зміни в державному ладі країн Азії в XIX ст.

Реставрація Мейдзі – початок революційних перетворень в Японії. Буржуазні реформи 70–80-х рр. XIX ст. Зміни в політичній системі Японії. Виникнення політичних партій. Конституція 1889 р. Створення буржуазної системи управління. Збереження в державному апараті феодалних установ і традицій. Велика селянська війна 1850–1864 рр. у Китаї. Криза політичної системи. Рух за введення конституційного правління наприкінці XIX ст. «400 днів» реформ. Три принципи Сунь Ятсена. Сінхайська революція 1911 р. Повалення Маньчжурської династії Цинь. Проголошення республіки.

Виникнення буржуазного права

Буржуазні революції XVII–XIX ст. і виникнення нових буржуазних правових систем. Сутність буржуазного права та його принципи. Англосаксонська й континентальна (романо-германська) правова сім'я. Розвиток буржуазного законодавства про працю. Закони про робітників і бідних в Англії. Законодавство про працю у США. Становище профспілок. Закон Ле-Шапельє 1791 р. у Франції. Законодавство 1884 р. про робітничі спілки. Закон про соціальне страхування 1883 р. в Німецькій імперії.

Англосаксонська система права, її джерела й особливості

Поступова трансформація феодалного права Англії в буржуазне. Створення в Англії основних інститутів цивільного

буржуазного права. Джерела цивільного права: «загальне право» і «право справедливості». Англійська доктрина судового прецеденту. Статутне право. Збереження феодальної форми й архаїчних правових інститутів. Поділ власності на «реальну» й «особисту». Довірча власність (траст). Впровадження буржуазних принципів у традиційну англійську доктрину договору. Деліктне право, його особливості. Правовий статус торговельних компаній. Сімейне право. Специфічна система судових позовів. Становлення і розвиток буржуазного кримінального права в Англії. Збереження феодальних кримінально-правових норм. Тричленна система злочинів. «Habeas corpus act» 1679 р. Лібералізація каральної політики. Поширення англосаксонської системи права у країнах Британської колоніальної імперії. Вплив англосаксонської системи на виникнення і розвиток буржуазного права у США.

Континентальна система буржуазного права

Основні закономірності її встановлення. Радикальне скасування у Франції старих феодальних правових інститутів і розробка нової правової системи. Джерела цивільного права Франції. Цивільний кодекс Наполеона 1804 р.: його структура й основні інститути Торговельний кодекс Франції 1807 р. Саксонське цивільне уложення 1863 р. Розробка і прийняття Німецького цивільного уложення 1896 р.: його структура й особливості. Торговельний кодекс Японії 1899 р. Основні інститути цивільного права у країнах континентальної системи права. Рівність перед законом, недоторканність приватної власності, свобода договору, рівність сторін у договорі, його обов'язковість. Нові принципи сімейного права. Цивільний шлюб. Виникнення буржуазного кримінального права. Декрети революції і Кримінальний кодекс Франції 1791 р. Кримінальний кодекс Франції 1810 р. Імперський кримінальний кодекс Німеччини 1871 р. Кримінальний кодекс Японії 1880 р.

Модуль III. Держава і право новітнього часу

Реформування державного ладу Великої Британії

Розвиток двопартійної системи. Консерватори і лібе-

рали. Посилення лейбористської партії. Акт про парламент 1911 р. Вибірчі реформи 1918 р. і 1928 р. Акт про народне представництво 1948 р. і реформа парламенту 1949 р. Посилення ролі кабінету. Делеговане законодавство. Лейбористські уряди. Поліцейські й судові органи. Обмеження місцевого самоврядування. Закон 2011 р. про престолонаступництво.

Сполучені Штати Америки

Розвиток державно-монополістичного капіталізму. Державне регулювання ринкових відносин. «Новий курс» президента Рузвельта і його основні заходи: відбудова банківсько-фінансової системи і промисловості, аграрна політика, боротьба з безробіттям. Двопартійна система США. Демократизація виборчого права. XIX, XXIV і XXVI поправки до Конституції. Закон про виборчі права 1965 р. Верховний Суд США. Зміни в політичному режимі Сполучених Штатів після Другої світової війни.

Реформування державного ладу Франції

Третя республіка у Франції після Першої світової війни. Багатопартійність. Лівий блок і Національний блок. Робітничі партії. Фашистські організації. Народний фронт 1934–1938 рр. Уряд народного фронту. Державний механізм Третьої республіки. Франція у Другій світовій війні. Кінець Третьої республіки. Референдуми 21 жовтня 1945 р. і 5 травня 1946 р. Четверта республіка у Франції. Конституція 1946 р. й її перегляд. Військовий заколот 1958 р. в Алжирі. Уряд генерала де Голля. Утворення П'ятої республіки. Державний лад Франції за Конституцією 1958 р. Реформування адміністративно-територіального устрою. Кримінальна поліція Франції. Суд.

Антидемократичні режими у країнах Європи у XX ст.

Листопадова революція 1918 р., її наслідки. Державний лад Німеччини за Веймарською конституцією 1919 р. Німецькі партії й політична боротьба. Встановлення нацистської диктатури. Зміни в державному ладі у зв'язку з приходом до влади нацистської партії. Фюрер, рейхстаг, імперська канцелярія.

Каральні органи. Поразка Німеччини у Другій світовій війні. Потсдамські угоди. Утворення ФРН і НДР. Боннська Конституція 1949 р. Утворення єдиної німецької держави (1990). Італія на початку ХХ ст. Економічна й політична криза після закінчення Першої світової війни. Розвиток фашистського руху. «Похід на Рим» фашистських загонів у жовтні 1922 р. Встановлення фашистської диктатури. Виняткові закони 1926–1927 рр. Одержавлення фашистської партії. Принципи корпоративної системи. Хартія праці 1927 р. Каральні органи. Італія після Другої світової війни. Конституція Італії 1947 р.

Революція 1910 р. у Португалії й встановлення республіки. Авторитарний режим «Нової держави» в ході військового перевороту в Португалії 1926 р. Повалення авторитарного режиму. Конституція Португалії 1976 р. Проголошення республіки в Іспанії в 1931 р. Формування антидемократичного режиму Франко в Іспанії (1939) Відновлення конституційної монархії в Іспанії у 1975 р. Конституція Королівства Іспанії 1978 р.

Виникнення після Першої світової війни національних держав у Чехословаччині, Угорщині, Югославії, Болгарії. Утворення незалежної Польської Республіки. Конституційне самовизначення Болгарії. Мала Конституція Польщі 1919 р. Конституція Румунії 1923 р. Тимчасова конституція Чехословаччини 1918 р. Відовданська Конституція Югославії 1921 р. Державні перевороти і встановлення авторитарних режимів у Югославії, Болгарії, Угорщині. Антидемократична Конституція Польщі 1935 р. Політичний режим Антонеску в Румунії. Характер і форми революцій середини 40-х рр. ХХ ст. у країнах Центральної й Південно-Східної Європи. Встановлення народно-демократичної влади. Будівництво нового державного апарату. Конституційне законодавство. Особливості соціально-політичного розвитку європейських країн народної демократії. Деформація економіки й суспільно-політичного ладу. Криза системи «реального соціалізму». Демократичні революції 1989–1990 рр. і демонтаж адміністративно-бюрократичної системи управління. Напрями економічних перетворень. Утворення незалежних Чеської й Словацької держав.

Зміни в державному ладі ключових країн Азії

Японія в період між двома світовими війнами. Мілітаризація суспільства. «Нова політична структура» і «Нова економічна структура». Збереження монархічної влади. Каральні органи. Японська держава після Другої світової війни. Перебудова суспільно-економічних засад. Конституція Японії 1947 р. Початок демократичної революції в Китаї. Період громадянських революційних війн. Утворення Китайської Народної Республіки. Конституція КНР 1954 р. Основний закон 1975 р. і Конституція 1978 р. Конституція КНР 1982 р.

Розпад колоніальних імперій та утворення нових незалежних держав

Криза колоніальної системи після Першої світової війни. Розпад Британської колоніальної імперії. Імперські конференції 1926 р. і 1930 р. Вестмінстерський статут 1931 р. Підйом національно-визвольної боротьби в Індії після Першої світової війни. Політичні й правові ідеї гандизму. Колоніальна політика Великої Британії. Конституції 1919 р. і 1935 р. Новий підйом національно-визвольної боротьби в колоніях після Другої світової війни. Утворення Республіки Індії. Акт про незалежність Індії 1947 р. й утворення двох домініонів. Конституція Індії 1949 р. Проголошення Республіки Індія 1950 р., її державний лад. Британська співдружність націй. Криза Французької колоніальної імперії, зміни в її структурі після прийняття Конституції Франції 1946 р. Створення Французького Союзу. Співка сімнадцяти африканських колоній. Проголошення незалежності Алжиру в 1962 р. Національно-визвольні революції у країнах Арабського Сходу. Національна революція в Єгипті. Конституції 1956 р. і 1971 р. Боротьба за національну незалежність Сирії та Лівану. Піднесення національно-визвольного і демократичного руху в Латинській Америці.

Основні риси розвитку права у XX ст. – на початку XXI ст.

Розвиток окремих галузей права у XX ст.

Суб'єкти права. Статус фізичної й юридичної особи. Правові форми організації монополістичного капіталу. Контрольний пакет акцій. Патентні картелі. Антитрестівське

законодавство. Еволюція права власності. Право зобов'язань. Нові види договорів. Договори приєднання. Державно-адміністративне втручання у сферу договірних відносин. Цивільний і Торговельний кодекси Франції. Прогресивні нововведення в сімейному праві. Правове становище заміжньої жінки. Шлюбні контракти. Соціальне законодавство. Становище професійних спілок. Право на страйк. Закон Вагнера 1935 р. і Закон Тафта-Хартлі 1947 р. у США. Закон «Про відносини в промисловості» 1971 р. у Великій Британії. Зміни у кримінальному праві. Кримінальний кодекс США 1909 р. Кримінальний кодекс Японії 1907 р. Удосконалення пенітенціарної системи. Кримінальне законодавство про політичні злочини. Закон США про внутрішню безпеку 1950 р. (Закон Маккарена-Вудда). Кримінальний кодекс Франції 1992 р.

Нові тенденції у розвитку правових систем

Поява нових галузей законодавства і комплексних галузей права. Вплив міжнародних правових норм на внутрішнє право окремих держав. Заснування Організації Об'єднаних Націй. Статут ООН. Загальна декларація прав людини 1948 р. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. Європейський Союз, його правова природа й історія формування. Нормотворча діяльність ЄС. Правничі й судові органи ЄС. Правові засади економічної інтеграції ЄС. Спільна торговельна й митна політика. Гармонізація податкового законодавства ЄС. Гармонізація антимонопольного й конкурентного законодавства. Правові засади регіональної й міграційної політики ЄС. Активізація кодифікаційної діяльності у Франції і США. Практика консолідованих законів у Великій Британії.

Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Історія держави і права зарубіжних країн: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. М. Маймескулов [та ін.]; за ред. Л. М. Маймескулова. Харків: Право, 2011. 520 с.

Історія держави і права зарубіжних країн (Середні віки та ранній Новий час) / за ред. Б. Й. Тищик. Львів: Світ, 2006. 696 с.

Історія держави і права зарубіжних країн у схемах / уклад.: С. І. Власенко [та ін.]. Харків: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2007. 35 с.

Історія держави і права зарубіжних країн: хрестоматія / за ред. В. Д. Гончаренка. Київ: Ін Юре, 2002. 716 с.

Історія держави і права зарубіжних країн: правові джерела / упоряд. Г. І. Трофанчук. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 352 с.

Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ: Центр навч. літ., 2004. 672 с.

Калашников В. М. Еволюція інститутів держави і права у північноамериканських колоніях європейських країн (XVII–XVIII сторіччя). Дніпропетровськ: Наука і освіта, 1999. 263 с.

Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: навч. посібник. 6-те вид., допов. Київ: Атіка, 2007. 624 с.

Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: Ін Юре, 2003. 584 с.

Страхов М. М. Історія держави і права Стародавнього Світу. Харків: УЮА, 1994. 60 с.

Страхов М. М. Основні закономірності становлення буржуазної держави і права у провідних країнах Європи і в Північній Америці. Київ: НМК ВО, 1991. 90 с.

Федоров К. Г. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ: Вища шк., 1994. 464 с.

Харитонов Е. О. Римське приватне право: конспект лекцій, практикум. Харків: Одиссей, 2000. 272 с.

Хрестоматія з історії держави і права зарубіжних країн: у 2-х т. / В. Д. Гончаренко. Київ: Ін Юре. 1998

З М І С Т

<i>Модуль I.</i> Предмет історії держави і права зарубіжних країн, держава і право стародавнього світу й середніх віків	3
<i>Модуль II.</i> Держава і право нового часу.....	7
<i>Модуль III.</i> Держава і право новітнього часу.....	12

Навчальне видання

Електронне видання

ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН»

для студентів
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузі знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»

У к л а д а ч і : Васильєв Євген Олександрович,
Власенко Сергій Іванович

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*